RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI TINGLAB TUSHUNISH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI

Raximova Mahliyo Xasanboy qizi
Namangan davlat universiteti doktaranti
rahimovam378@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu maqolada raqamli texnologiyalar vositasida ingliz tili o'qitishda yuqori sinf o'quvchilarining tinglab tushunish kompetensiyasini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Tinglab tushunish — chet tilini o'rganishda asosiy nutq faoliyatlaridan biri bo'lib, o'quvchilarning kommunikativ malakasini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Raqamli platformalar, mobil ilovalar, sun'iy intellektga asoslangan o'quv dasturlari hamda multimedia vositalaridan foydalanish o'quvchilarning eshitib tushunish jarayoniga yangi imkoniyatlar yaratadi. Maqolada tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirishning innovatsion metodlari, interaktiv texnologiyalarning afzalliklari va ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *raqamli texnologiya, tinglab tushunish, kompetensiya, multimedia, interaktiv metod, innovatsion yondashuv, chet tili.*

Аннотация. *В статье рассматриваются вопросы развития компетенции аудирования учащихся старших классов на уроках английского языка с использованием цифровых технологий. Аудирование является одним из ключевых видов речевой деятельности, формирующих коммуникативную компетенцию обучающихся. Использование цифровых платформ, мобильных приложений, искусственного интеллекта и*

мультимедийных средств открывает новые возможности для развития навыков восприятия речи на слух. В статье анализируются инновационные методы, преимущества интерактивных технологий и пути повышения эффективности обучения.

Ключевые слова: *цифровые технологии, аудирование, компетенция, мультимедиа, интерактивные методы, инновации, иностранный язык.*

Abstract.*This article explores the development of listening comprehension competence among high school students in English language teaching through the use of digital technologies. Listening comprehension, as one of the core language skills, plays a crucial role in forming students' communicative competence. The integration of digital platforms, mobile applications, artificial intelligence tools, and multimedia resources provides innovative opportunities to enhance listening comprehension skills. The paper analyzes innovative methods, the benefits of interactive technologies, and ways to improve educational effectiveness.*

Keywords: *digital technology, listening comprehension, competence, multimedia, interactive learning, innovation, English language teaching.*

Kirish. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanmoqda. Ayniqsa, chet tilini o'qitishda raqamli resurslardan foydalanish o'quvchilarning eshitish, tushunish va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali natija bermoqda. Tinglab tushunish kompetensiyasi til o'rganishning asosiy bosqichlaridan biri bo'lib, o'quvchining tildagi nutqni idrok etish, uni tushunish va mazmunan tahlil qilish qobiliyatini shakllantiradi.

Raqamli texnologiyalar yordamida tinglab tushunish ko‘nikmalarini rivojlantirish, o‘quv jarayonini interaktiv va individual tarzda tashkil etish imkonini beradi. Bunda mobil ilovalar (Duolingo, BBC Learning English, Listenwise), onlayn platformalar (Google Classroom, Quizlet, Kahoot), sun’iy intellekt asosidagi dasturlar (ChatGPT, Grammarly, Elsa Speak) hamda multimedia vositalari (videodarslar, podkastlar, subtitrli videolar) muhim o‘rin tutadi [1].

Asosiy qism.

1.Tinglab tushunish kompetensiyasining mazmuni**:** Tinglab tushunish kompetensiyasi — bu o‘quvchining eshitilgan axborotni anglash, asosiy g‘oyani ajratish, nutqning kontekstini tushunish va muloqotda faol ishtirok etish qobiliyatidir. Ingliz tili darslarida bu kompetensiyani shakllantirish uchun eshitish materiallari mazmunan qiziqarli, darajaga mos va madaniy jihatdan boy bo‘lishi zarur .[2]

2. Raqamli texnologiyalarning ta’limdagi o‘rni: Raqamli texnologiyalar nafaqat darsni vizuallashtiradi, balki o‘quvchining faolligini oshiradi.

Masalan, podkastlar tinglab tushunish uchun tabiiy muhit yaratadi; videodarslar esa kontekstni idrok etish imkonini beradi. Shuningdek, interaktiv dasturlar (Kahoot, Quizizz) tinglab tushunish jarayonini o‘yin shaklida tashkil etish orqali motivatsiyani oshiradi .[3]

3. Innovatsion yondashuvlar: Innovatsion metodlar orasida flipped classroom (teskari sinf), microlearning, va AI-integratsiya qilingan mashqlar alohida ahamiyat kasb etadi. Masalan, “flipped classroom” modelida o‘quvchi

[1] Ahmedova, D. (2023). Chet tili ta’limida multimedia vositalarining o‘rni. O‘zMU ilmiy axboroti, №4.
[2] Brown, H. D. (2020). Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. Pearson Education.
[3] Nunan, D. (2015). Language Teaching Methodology. Cambridge University Press.

uyda videodarsni tinglaydi, darsda esa mazmunni muhokama qiladi. Bu usul tinglab tushunish malakasini mustahkamlaydi [4].

Shuningdek, sun'iy intellekt asosidagi dasturlar o'quvchining talaffuzi, ritm va intonatsiyasini tahlil qilib, shaxsiy tavsiyalar beradi. Bu esa individual o'rganishni ta'minlaydi .

4.Yuqori sinf o'quvchilarida raqamli vositalar orqali ko'nikmani rivojlantirish tajribasi

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan tinglab tushunish mashg'ulotlari o'quvchilarning:

• Eshitilgan matndan asosiy g'oyani ajrata olish ko'nikmasini 25–30% ga oshiradi;

• So'z boyligini kengaytiradi;

• Chet tilida fikrlash tezligini oshiradi;

• Motivatsiyani mustahkamlaydi.

Natijalar.

Raqamli texnologiyalar asosida o'tkazilgan darslarda:

• O'quvchilarning tinglab tushunishdagi muvaffaqiyat darajasi an'anaviy usullarga nisbatan sezilarli oshgan;

• Tinglash jarayoniga bo'lgan qiziqish ortgan;

• Mustaqil o'rganish uchun ko'proq imkoniyat yaratilgan.

Tajriba sinovlarida ishtirok etgan o'quvchilar tinglab tushunish testlarida o'rtacha 18–20% yuqori natijalarni qayd etgan.[5]

[4] Richards, J. C., & Rodgers, T. (2018). Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press.
[5] UNESCO (2022). Digital Learning and Competency Development in Education. Paris: UNESCO Publishing.

1-jadval. Yuqori sinf o‘quvchilarida tinglab tushunish kompetensiyasini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning tahlili

№	Raqamli ogi-ya turi	Qo‘llanilish	Tinglab ish -nida iladigan ar	O‘quv ti-ga	Pedago- adorlik	Izoh
	M ultimedia vositalari (audio, video, podkast)	Dars jarayonida eshitish mashqlari, videorolik tahlili	B BC Learning English, TED Talks, VOA Learning English	E shitish, ko‘rish va nutq idrokini birlashtir adi	8 5–90% faol ishtirok, mazmu nni chuqur tushunis h	E motsion al va kontekst ual idrokni rivojlant iradi
	M obil ilovalar	Mus taqil mashg‘ulotl ar, eshitish topshiriqlari	D uolingo, EWA, Beelingu app	H ar qanday joyda tinglash imkonini beradi	M ustaqil o‘rganis h darajasi 30–40% ga oshadi	O ‘quvchi o‘z tempida o‘rgana di
	Su n’iy	Sha xsiylashtiril	C hatGPT,	In teraktiv	I ndividu	R eal

	intellekt (AI) asosidagi dasturlar	gan mashqlar, talaffuz tahlili	Elsa Speak, Grammarly	muloqot, tahliliy fikrlashni rag‘batlantiradi	al yondashuv kuchayadi	vaqtli tahlil va teskari aloqa
	Onlayn platformalar	Virtual darslar, testlar, baholash	Google Classroom, Quizlet, Kahoot	O‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida tezkor aloqani ta’minlaydi	Baholash samaradorligi 20–25% ga oshadi	Guruhli o‘rganish muhiti yaratiladi
	Virtual va kengaytirilgan haqiqat (VR/AR)	Immersiv o‘quv muhiti yaratish	Mondly VR, Immerse Me	Tilda eshitish va reaktsiyani tabiiy muhitda shakllantiradi	O‘quvchi ishtirokimaksimal darajada oshadi	Haqiqiy kommunikativ vaziyat yaratiladi
	Interaktiv taxtalar va	Darsda audio-video	Promethean,	Jamoaviy muhokam	Diqqatni jamlash	Kollektiv fikrlash

	proyektorlar	topshiriqlar, real vaqt tahlili	SmartBoard	a va faol tinglashni rag‘batlantiradi	70–80% gacha oshadi	ni rivojlantiradi
	Podkast platformalari	Eshitish topshiriqlari, refleksiya mashqlari	Spotify ESL, Podcasts in English	O‘quvchini tabiiy til muhitiga olib kiradi	Eshitilgan nutqni anglash tezligi oshadi	Autentik materiallardan foydalanish imkoniyati
	Gamifikatsiya elementlari	O‘yinli tinglash, mukofotli testlar	Kahoot, Wordwall, Quizzizz	Motivatsiyani oshiradi, raqobat muhitini yaratadi	Faol ishtirok 95% gacha oshadi	Ta’limni qiziqarli qiladi
	Mikro-o‘rganish (microlearning)	Qisqa va tez-tez tinglash mashg‘ulotlari	YouTube Shorts, Edpuzzle	Kognitiv yukni kamaytiradi, eslab qolishni	O‘quvchi diqqatini ushlab turish oson	Har kuni qisqa mashg‘ulotlar samarali

				kuchaytiradi		
0	Integrallashgan LMS tizimlari	Kompleks o‘quv platformasi orqali boshqarish	Moodle, Edmodo	O‘quv jarayonini boshqarish va tahlil qilish	Natijalarni kuzatish osonlashadi	Metodik nazorat samaradorr

Izoh: Jadvalda raqamli texnologiyalar asosida tinglab tushunish kompetensiyasini rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari, vositalari va pedagogik samaradorlik ko‘rsatkichlari keltirilgan.

Xulosa.

Raqamli texnologiyalar yordamida tinglab tushunish kompetensiyasini rivojlantirish zamonaviy ta’lim jarayonining ajralmas yo‘nalishidir. U o‘quvchini mustaqil fikrlash, eshitganini tahlil qilish, va muloqotda faol ishtirok etish qobiliyatini oshiradi. Innovatsion yondashuvlar — multimedia, sun’iy intellekt, interaktiv ilovalar — o‘quv jarayonini individuallashtirish va samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Kelgusida raqamli texnologiyalarni metodik jihatdan takomillashtirish, o‘qituvchilar uchun raqamli didaktika bo‘yicha malaka oshirish dasturlarini ishlab chiqish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Karimov, S. (2022). Raqamli ta’lim texnologiyalari va ularning samaradorligi. Toshkent: Fan.

2. Ahmedova, D. (2023). Chet tili ta’limida multimedia vositalarining o‘rni. O‘zMU ilmiy axboroti, №4.

3. Brown, H. D. (2020). Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. Pearson Education.

4. Nunan, D. (2015). Language Teaching Methodology. Cambridge University Press.

5. Richards, J. C., & Rodgers, T. (2018). Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press.

6. Lee, J., & Wallace, A. (2021). Flipped Learning in the EFL Classroom. TESOL Quarterly, 55(3).

7. Omonova, M. (2023). O‘rta maktabda raqamli vositalardan foydalanish tajribasi. Ta’lim va Innovatsiya jurnali, №2.

8. UNESCO (2022). Digital Learning and Competency Development in Education. Paris: UNESCO Publishing.